

අවබෝධයය. ආසවක්ඛය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. එම නුවණ,
උත්පාදයිතව්‍ය ධර්මයකි- උපදවාගතයුතු ධර්මතාවයකි. බලන්න:
උත්පාදයිතව්‍ය ධර්ම, ආසුව හා ආසුව ක්‍ෂය කිරීම. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3):
11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding
Decades, p. 384.

▲ **බයධම්ම-Khayadhamma:** බයධම්ම යනු නැතිවීයන බවය. සියල්ල
ක්ෂය-බය වැනසුළුය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි:
(4): සළායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත:ජාතිධම්මවග්ග: 1.4.7 බයධම්ම
සූත්‍රය, පි.84.

▼ **රූප...විඤාන** ආදි බන්ධ 5, බයධම්ම යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. ඒවා
නැසෙනසුළුබව අවබෝධ කිරීම අරභන්වය ලැබීමය. නැසෙනසුළු
සියල්ල කෙරහි කැමැත්ත පහ කර ගත යුතුවේ. සටහන: මේ දේශනා කර
ඇත්තේ රාධ තෙරුන්හටය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග
:රාධසංයුත්ත:2.2.9 බයධම්මසූත්‍රය, පි.384,2.3.9 බයධම්මසූත්‍රය, පි.394,
2.4.9 බයධම්මසූත්‍රය, පි.401

බල

▲ **බලපවිජාහත්තිකයෝ- who observe the later-food-refuser's
practice:** ධුතාංග පුහුණුව ලෙසින්, වලඳා අවසන්වූ පසුව ලබන බොජුන්
පිළිනොගෙන වාසය කරන සංඝයා බලපවිජාහත්තිකයෝ ලෙසින්
පෙන්වා ඇත.බලන්න:අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: ආරඤ්ඤකවග්ග: 5.4.4.10
බලපවිජාහත්තික සූත්‍රය, පි.380.

▲ **බීල (පාලි): උල- spike:** බීල යනු උල හෝ හුල හෝ කටුවය.
ධර්මයේ උල් ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දුක ගෙනදෙන ධර්මතාවයන්ටය.
සටහන: බීල, නිසරු, ශුන්‍ය (barren) ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්න:
ESN: p.1711: දුක ඇතිකරන උල් 3 කි: රාග බීල, දෝසබීල හා මෝහ
බීල. මේ උල්- කෙළෙස්, අවබෝධ කරගැනීමට, ඒවා ප්‍රහීණය කර
ගැනීමට අරියඅටමග යහපත් ලෙසින් වර්ධනය කරගත්යුතුවේ. මූලාශ්‍ර:
සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: 1.15 බීල සූත්‍රය, පි.154, ESN:
45: Maggasamyutta: 166.6 Barrenness, p. 1711.

ග කොටස: ගග,ගව, ගජ,ගඩ,ගත,ගථ,ගද,ගධ,ගන,ගණ,
ගප,ගම,ගය,ගර,ගල,ගව,ගස,ගහ

ගග

▲ **ගංගානම් ගග-River Ganges :** ගංගා නදිය ලෙසින්ද හඳුන්වයි. හිමාල
කඳුකරයේ සිට ගලා එන මෙ නදිය බුදුන් වැඩ සිටි සමයේ මෙන්ම අදද,
ඉන්දියාවේ ප්‍රධාන ගංගාවක් ලෙසින් සලකනු ලැබේ. අතීත බුදුවරු
වැඩසිටින සමයේ මෙ ගග, භාගිරි නදිය ලෙසින් හඳුන්වා ඇත.මෙ නදිය
මුල් කරගත් සූත්‍ර ගණනාවක්ම සූත්‍ර පිටකයට ඇතුලත්වී ඇත. බලන්න:
ධොතක තෙර, ගංගා නදිය උපමා: උපග්‍රන්ථය:5, ගෝතම තීර්ථය.

▼ **ගංගානම් නදිය** ආරම්භ වූ ස්ථානයේ සිට මහා සාගරයට එක්වන
ස්ථානය අතර ඇති වැලි ප්‍රමානය මෙතෙක් යයි කිව නොහැකිය. එම
උපමාව යොදාගනිමින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, කල්පයක්,
ඉතා දීර්ඝ නිසා, එය මෙතක් කාලයක් යයි දැක්වීම ම පහසු නොවන
බවය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5, කල්පය, මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2)
නිදානවග්ග:අනමතග්ගසංයුත්ත: 3.1.8 ගංගාසූත්‍රය, පි.306

ගව

▲ ගෝවර කුසලතා-Gocharakusalatha: ගෝවරකුසලතා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ජානසාමපත්ති ඇති උතුමන් සතු කුසලතාය, ධ්‍යායි පුද්ගලයන්ට ඇති දක්ෂතාවන්ය. මෙහි ඒ ගැන විස්තර කර ඇත.මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) ඛන්ධවග්ග:ජානසංයුත්ත:13.1.6 ගෝවරකුසලතා සූත්‍රය, පි.570.

▲ ගෝවරනානත්ත ඤාණය-Gocharananaththa nana:බාහිර ආයතන-රූප, ශබ්ද ආදී වූ ධර්මතා පිරිසිදු දැනගැනීමේ නුවණ ගෝවරනානත්ත ඤාණය වේ. බලන්ත: ධු.නි: පටිසම්භිදා:ඤාණකථා: 16 ගෝවරනානත්ත ඤාණය, පි. 170.

▲ ගෝවර භූමිය-Favorable place: ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස ගෝවර භූමියේ: සුදුසු බිම, වාසය කළයුතුය. ගෝවර භූමිය-පියා ගේ උරුම භූමිය (පියාසතු විෂය-ancestral domain) ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ සතරසතිපට්ඨානය ඇසුරු කරගෙන ජීවත්වීමය. ගෝවර භූමිය නොවන්නේ (අගෝවර භූමිය), සාමාන්‍ය පෘතග්ජනයා වාසය කරන පස්කම් ගුණය සහිතව වාසය කිරීමය. එසේ අගෝවර භූමියේ වාසය කරන්නේ නම් මාරයා ගේ විෂයට පහසුවෙන්ම හසුවේ. මේ පිලිබඳ බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇති උපමා: 1) කැටකිරිල්ල හා ගිජුලිහිණියා උපමාව:මඩේ හැසිරෙන කැට කිරිල්ල, වියලි බිමක හැසිරෙන්නේ නම්, පහසුවෙන්ම ගිජුලිහිණියා ට හසුවේ. එහෙත්, තමාගේ විෂයවූ මඩගොඩේ හැසිරේ නම්, උඟට ගිජුලිහිණියා මැඩගෙන, ආරක්ෂාව ලබා ගත හැකිය. එලෙස, පස්කම් ගුණයේ නො ඇලි සතර සතිපට්ඨානයේ (පිය උරුමය-බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා දුන් ධර්මයේ) හැසිරෙන මහණහට, මරුගේ විෂයෙන් මිදිය හැකිය.බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5:මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: සතිපට්ඨානසංයුත්ත:අම්බපාලි වග්ග: සකුනග්ගි සූත්‍රය, පි.296. 2) වදුරා හා මස්වැද්දා උපමාව: මස් වැද්දෙක්, වදුරන් දඩයම් කරගැනීම පිණිස දැවයක ලාටු (කොහොල්ලෑ වැනි) තවරා වදුරන් ගැවසෙන තැනක උගුලක් අටවයි. නුවණැති වදුරෝ ඒ උගුලක් බව දැන එහි නො පැමිණේ. එහෙත්, අනුවණ මෝඩ වදුරෙක්, ලාටු කැමට කැමතිව එහි පැමිණ උගුලේ අසුවේ. පළමුව එක් අතකින් ලාටු අල්ලාගෙන ඒ අත ඇලුන විට ඉන් මිදීමට අනිත් අත යොදාගනී. එලෙස උඟේ දෙඅත්ද, දෙපයද, මුවද ලාටුවේ ඇලේ, බේරියාමට අවකාශ නැතිවේ. වැද්දාට, වදුරා අල්ලාගෙන රිසි ලෙසින් කටයුතු කල හැකිවේ. එලෙස, පස් කම් ගුණයේ ඇලෙන මහණ පහසුවෙන්ම මාර විෂයට යටත් වේ. බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5. සටහන: ගෝවර භූමිය, ගෝවර විෂය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: සතිපට්ඨානසංයුත්ත:අම්බපාලි වග්ග:3.1.7 මක්කට සූත්‍රය, පි.298.

ගජ

▲ ගිජ්ජකුට පර්වතය-Gijjakuta: රජගහනුවර අසල පිහිටි මේ පව්ව ගිජුකුළු පව්ව ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ හා සංඝයා මේ ස්ථානයේ වාසය කර ඇති බව බොහෝ සූත්‍ර දේශනාවල දක්වා ඇත.බලන්ත: උ.ග්‍ර:1,2.

ගඩ

▲ ගඩුව: පාලි: ගණේඛා -Boil: බුදුන් වහන්සේ මේ කය පෙන්වා ඇත්තේ, තැන් 9 කින් සැරව ගලන පැරණි ගඩුවක් (තුලාලයක්) ලෙසින්ය. තුලාලයකින් අපවිත්‍ර දේ ගලා යන ලෙසින්, කයේ නව දොරින්

අපවිත්‍ර, දුගඳ දේ ගලාබසී. මේ කය එසේ සකස්වී ඇත්තේ කර්මය හේතු කොටගෙනය. කයේ යථාබව අවබෝධ කරගත්විට කය පිලිබඳ ඇල්ම නැතිවේ. බලන්න: කය,ගඬුව උපමාව-උපග්‍රන්ථය:5 :මූලාශ්‍ර: අංග.නි:(5) : 9 නිපාත: 9.1.2.5 ගන්ධෝපම සූත්‍රය, පි. 446, EAN: 9: 15.5 Boil, p. 467.

ගත

▲ ගති- Destination: ගති- ගතිසම්පත්තිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙක්ගේ භවය- යළි උත්පතිය ඇතිවෙන ස්වභාවය ගැනය.සටහන: ගති සම්පත්ති පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න: බු.නි:පටිසම්භිදාමග්ග: 6 ගතිකථා.

▼ බුදුන් වහන්සේ ගති 5 ක් පෙන්වා ඇත:1) නිරය 2) තිරිසන් ලෝකය 3) ප්‍රේත ලෝකය 4) මිනිස් ලෝකය 5) දේව ලෝක. සතර සතිපට්ඨානය දියුණු කරගැනීමෙන්, ගති -නැවත උපත අවසාන කර ගත හැකිය.

සටහන: දී.ස.නි. සංගිති සූත්‍රයේ මේ ගති ගැන විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (5): 9 නිපාත: 9.2.2.6 ගති සතිපට්ඨාන සූත්‍රය, පි. 578, EAN:9: 68.6 Destinations, p. 486.

▼ ආනන්ද තෙරුන්ගේ විමසීමක් අනුව, බුදුන් වහන්සේ සසුනේ සිට මියගිය සංඝයා හා ගිහිඋපාසක යන්ගේ ගතිය-මරණින් මතු ස්වභාවය දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: සෝතාපත්ති සංයුත්ත:11.1.8 හා 11.1.9, 11.1.10 ගිඤ්ජකාවස්ථ සූත්‍ර, පි.184.

▼ ධාතු අනුව කෙනෙක්ගේ ගතිය- පරලොව උපත වෙනස්වන අන්දම මෙහි දක්වා ඇත. ධාතු හේතුකොටගෙන සංඥාව, දිට්ඨිය, චිතර්ක උපදී. අවිධ්‍යා ධාතුව මහත්ය, හීනය. 1) හීනධාතුව නිසා ඇතිවෙන්නේ: හීනසංඥාව, හීන දිට්ඨිය, හීන චිතර්ක, හීන චේතනාව, හීන ආසාව, හීන ප්‍රාර්ථනාව, හීන පුද්ගලයාය. එවිට හීන වචන උපදී, හීන දේ දේශනා කරයි, පණවයි, පිහිටුවයි, විවෘත කරයි, බෙදයි, විස්තර කරයි. එනිසා ඔහුගේ ගතිය, යළිඋපත හීනවේ. 2) මධ්‍යම ධාතුව නිසා... ඉහතකී ආකාරයට ... එනිසා ඔහුගේ ගතිය, යළි උපත මධ්‍යමවේ. 3) ප්‍රණීත (උසස්) ධාතුව නිසා... ඉහතකී ආකාරයට ... එනිසා ඔහුගේ ගතිය, යළිඋපත උසස්වේ. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ධාතුසංයුත්ත:2.2.3 ගිඤ්ජකාවස්ථ සූත්‍රය, පි.260.

▲ ගීතස්වරයෙන් දහම සජ්ජායනාකිරීම- Reciting the Dhamma like a song :ගීතස්වරයෙන් ධර්මය සජ්ජායනාකිරීම සංඝයාට සුදුසු නොවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (3): 5 නිපාත: 5.5.1.9 ගීතස්සර සූත්‍රය, පි. 426, EAN: 5: 209. 9 Intonation, p. 305.

▲ ගෝත්‍රභූ -Matured one: ධර්මයට අනුව, ගෝත්‍රභූ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බුද්ධවංශයට ඇතුළත් පරිණත පුද්ගලයා -ආර්ය ශ්‍රාවකයා පිලිබඳවය. ඔහු, උත්තම දස පුද්ගලයන් ගෙන් කෙනෙකි. බලන්න: උත්තම දස පුද්ගලයෝ. සටහන: විස්තර පිණිස බලන්න: බු.නි: පටිසම්භිදාමග්ග 1,ඥානකතා: 10. ගෝත්‍රභූ ඥානය, පි. 146.

ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ග: පි. 279: “ගෝත්‍රභූ: කාමලෝකයෙන් එතෙර වන්නා- “ගෝත්‍රභූචිත්ත: පෘතග්ජන බව ඉක්මවා ආර්ය ශ්‍රෝත්‍රයට ඇතුළත් සිත: ගෝත්‍රභූඤාණ: කාමලෝකයෙන් එතෙරවන ඥානය”.

B.D: p. 60: “Gothrabhū: who has entered the lineage of the Noble ones...”.

▲ගෝතම බුදුන් වහන්සේ- The Buddha Gothama :අපගේ ගෝතම බුදුන් වහන්සේ පිලිබඳ විස්තර මෙහි දක්වා ඇත. බලන්න: බු.නි: බුද්ධවංශය: ගෝතම බුද්ධවංශය,පි.262,උපග්‍රන්ථය:6.

▼බුදුන්වහන්සේ බුද්ධත්වය ලබාගැනීම පිණිස කටයුතු කළ ආකාරය මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:6.

මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත: 1.1.10 ගෝතම සූත්‍රය, පි.38.

▲ගෝතම ද්වාරය හා ගෝතම තීර්ථය-Gothma gate & Gothama port බුදුන් වහන්සේ අවසාන වාරිකාවේදී පාටලීගම-නුවර සිට විසාලාමහා නුවරට යෑම පිණිස නුවරින් නික්මුණ දොරටුව “ගෝතම ද්වාරය” ලෙසින් නම්කර ඇත. උන්වහන්සේ, ඒ නුවර සිට ගංගානම් නදිය තරණය කල තොටුපොල “ගෝතම තීර්ථය” ලෙසින් හඳුන්වා ඇත.

මූලාශ්‍ර: චිත.පි: මහාවග්ග 2: පි 70 හා දීස.නි: (2): මහාපරිනිර්වාන සූත්‍රය, පි.156, EDN : 16 Mahaparinibbana Sutta, p 175.

▲ ගෝතමී තෙරණිය- Gothami Therani: මහාප්‍රජාපති ගෝතමීය, ගෝතමී ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. ගිහිකල සුද්ධෝදන රජුගේ බිසවය, සිදුහත් කුමරු ගෙ සුළු මවය.බලන්න: උපග්‍රන්ථය:2.

▲ගෝත්‍රය-Gothra: ගෝත්‍රය-කුලය-වංශය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත.බුදුන් වහන්සේ වැඩ සිටි සමයේ ප්‍රධාන කුල 4 ක් පැවතිනි: ශාක්‍ය, බ්‍රාහ්මණ, වෛසය්‍ය, සුද්ධ. ශාක්‍ය කුලය: රාජකීය කටයුතුද, බ්‍රාහ්මණ කුලය: ආගමික කටයුතුද, වෛසය්‍ය කුලය: වෙළඳ කටයුතුද, ශුද්ද කුලය: සේවක, කම්කරු ආදී කටයුතු වලද නිරතවුහ. යම් කුලයක උපත ලබා එම කුලයේම ජීවත්වී, මිය යායුතුය යන්න එවක පැවති සම්ප්‍රදායය. බුදුන් වහන්සේ ඒ සම්ප්‍රදායෙන් ඉවත්ව, සම්බෝධිය ලබා, තමන් වහන්සේගේ සසුනට ඇතුළුවීමට ඕනෑම කුලයකින් පැමිණෙන පුද්ගලයන්ට අවස්ථාව ලබා දී ඇත. බුදුන් වහන්සේ දේශනා කර ඇත්තේ කෙනක් උසස් බව ලබන්නේ උපතින් නොව, ධර්මානුකූල යහපත් ජීවිතයක් ගත කිරීමෙන් බවය. බලන්න: වසල සූත්‍රය. සටහන: ජනසමුහය අතරින් ශාක්‍ය ප්‍රජාව අග්‍රයයි මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: හික්බුසංයුත්ත:9.1.1. මහා කප්පින සූත්‍රය,පි.460.

ගථ

▲ගුථකුප-Guthakupa: ගුථකුප ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කම්මවිපාක ඵලදීම පිණිස ප්‍රේතයෙක්ව උපත ලබා හිස අශුවී වලක තබාගෙන ජීවිතය ගතකිරීමය. පෙර ජීවිතයේ පරදාර සේවනය- කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමේ විපාකයක් ලෙසින් මෙලෙස දුක් විපාක විදීමට හේතුවී ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ලක්ඛණසංයුත්ත: 7.2.1. ගුථකුප සූත්‍රය, පි.420.

▲ගුථකදී-Guthakhadi: ගුථකදී ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කම්මවිපාක ඵලදීම පිණිස ප්‍රේතයෙක්ව උපත ලබා අසුවී අනුභව කරමින් ජීවිතය ගතකිරීමය. පෙර ජීවිතයේ - කාශ්‍යප බුදුන් සමයේ, රජගහනුවර විසූ දුෂ්ඨ බමුණෙක්, සංඝයාට දනය දෙන බත් ඔරු, අශුවීයෙන් පුරවා දීමේ විපාකයක් ලෙසින් මෙලෙස දුක් විපාක විදීමට හේතුවී ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ලක්ඛණසංයුත්ත: 7.2.2. ගුථකදී සූත්‍රය, පි.420.

▲ගුථහණි-Guthabhani: ගුථහණි ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, පිරිසක් මැද, නොදුටු නොඇසූ දේ ගැන අසත්‍ය කථා කරන පුද්ගලයාය. ඔහු නිරයගාමීය. බලන්න: පුද්ගල වර්ග. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (1) 3 නිපාත: 3.1.3.8 සූත්‍රය, පි.274.

▲ ගාථා-verses: ගාථා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, ධර්මය දේශනා කිරීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ අනුගමනය කළ ක්‍රමයකි. බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ මෙන්ම වර්තමානයේද, සංඝයා හා ගිහි බොදු පිරිස ගාථා, සජ්ජායනා කරති. දෙවියෙක් විසින් විමසනු ලදව, බුදුන් වහන්සේ ගාථා පිලිබඳ මෙසේ දක්වා ඇත: මාත්‍රාව-ඡන්දස Meter, ගාථාවක පලංචිය- ඉනිමග හෙවත් මූල කාරණාවය,අක්ෂර මගින් වාක්‍ය- පද සකස්වේ- අරුත ප්‍රකාසවේ, සංඥා- නාම අසුරුකොටගෙන ගාථාවෝ පවතී, ගාථාවේ නිවස කවියාය. විස්තර පිණිස බලන්න:ESN:1: note : 120, p. 518. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1) දේවතාසංයුත්ත: 1.6.10 කවි සූත්‍රය, පි.96, ESN:1: Devathasamyutta: 60.10 Poetry, p, 139.

ගද

▲ ගොදන්ත තෙර- Godaththa Thera:බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1
▲ ගද්දුලබද්ධ- The leash: ගද්දුලබද්ධ යනු බල්ලෙක් ගැට ගසා තබන කනුවය. එසේ ගැට ගසා ඇති බල්ලා ඒ කනුව වටා දුවයයි. එලෙස, තණ්හාව පහ නොකළ සත්කයෝ, ආර්ය ධර්මය නොදත් නිසා, පංච උපාදානස්කන්ධය තමාගේ යයි අල්වාගෙන සසර වටේ කැරකේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. එහෙත්, ධර්මය දත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා, ඒ බන්ධනයෙන් මිදේ. බලන්න:සසර, බල්ලා උපමාව:උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: 1.2.5.7 ගද්දුලබද්ධ සූත්‍රය, පි. 284, ESN: 22: Khandasamyutta: 99.7 The leash, p. 1090.

ගධ

▲ ගොධික තෙර- Godikha Thera:බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1
▲ ගොධා ශාක්‍ය හා කාලි ගොධා-Godha Sakyan & Kali Godha: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5

ගන්

▲ ගන්ථ: පාලි: ගනෙක්ඛා- knots: ධර්මයේ ගන්ථ - ගැට ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ලෝකයා සසර බැඳ තබන ගැට 4 ක් ගැනයි. බලන්න: කායගන්ථ.
▲ ගාන්ධර්ව දේවනිකාය- Celestial musicians: ගාන්ධර්ව යනු සංගීත දෙවියන්ය. මේ දේවනිකාය සියලු දේවලෝකවලට වඩා පහත්ය. නිසරණ සරණ කරගත් යහපත් ශිලය පවත්වාගත් පුද්ගලයන් මරණින් මතු මේ දේව නිකායේ පහළවේ. බලන්න: දේවනිකාය සටහන: පංචසිඛ ගාන්ධර්ව (පන්සිඵ) දේවපුත්‍ර පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න:සංයු.නි: වේදනාසංයුත්ත: 1.12.6 පංචසිඛ පඤ්ඤ සූත්‍රය හා දීඝ:නි: සක්ඛපඤ්ඤ සූත්‍රය. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි: (2): 5.ජනවසහ සූත්‍රය, පි,322, EDN: 18 Janavasabha Sutta (17), p. 209.

▲ ගන්ධබ්බකායික දේවනිකාය- devas of the gandhabba order: ගන්ධබ්බකායික දේවියන් ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සුවදට අරක් ගත් දෙවියන්ය. ඔවුන්: සුවද මුල් ඇති ගස්, සුවද හරය ඇති ගස්, සුවද පොතු ඇති ගස්, සුවද අතු ඇති ගස්, සුවද කොළ ඇති ගස්, සුවද මල් ඇති ගස්, සුවද එළ ඇති ගස්, සුවද පැණි ඇති ගස් ආදිය අරක්ගෙන සිටී. තුන් දොරින් සුවරිත ක්‍රියාවල යෙදුන පුද්ගලයන් මරණින් මතු ගන්ධබ්බ කායික දේවියන් ලෙසින් පහළවේ. සටහන: සංයු.නි: එම දේවනිකාය ගැන විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග:10

ගන්ධබ්බකාය සංයුත්ත, පි. 532, ESN: 31:Gandhabba samyutta, p. 1156.

▲ගින්න: පාලි: අග්නි- fire: ධර්මයට අනුව ගින්න-අග්නි ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සිත දවන කෙළෙස් ගිනි පිලිබදවය. බලන්න: ආදිත්තපරියාය සූත්‍රය, අග්නි. සටහන: බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ අනාභගමිකයන් ගිනිදෙවියාට පුජා- අග්නිහොම ආදිය කළබව සූත්‍ර දේශනා වල දක්වා ඇත.

▼සියල්ල ගිනිගෙන ඇත: ගිනි 11 කි: රාග, දෝස, මෝහ, ජාතිය, ජරාව, මරණය, ශෝකය, පරිදේවය (වැළපීම්), දුක, දෝමනස්ස , උපායාස (බලාපොරොත්තු කඩවීමෙන්). (Burning with the fire of lust, with the fire of hatred, with the fire of delusion; burning with birth, aging, and death; with sorrow, lamentation, pain, displeasure, and despair) සියල්ල -සබ්බ යනු: 1) ඇස 2) රූප 3) ඇසේ විඤානය - වක්ඛුච්ඤාණය 4) වක්ඛු සම්ඵස්සය 5) වක්ඛුසම්ඵස්සය නිසා ඇතිවෙන ත්‍රිවිධ වේදනා (දුක, සැප, මැදහත්) 6) කණ 7) ශබ්ද 8) සෝතවිඤානය 9) සෝතසම්ඵස්සය 10) සෝතසම්ඵස්සය නිසා ඇතිවෙන ත්‍රිවිධ වේදනා 11) නාසය 12) ගදසුවද 13) සානවිඤානය 14) සානසම්ඵස්සය 15) සානසම්ඵස්සය නිසා ඇතිවෙන ත්‍රිවිධ වේදනා 16) දිව 17) රස 18) ජීවිහා විඤානය 19) ජීවිහා සම්ඵස්සය 20) ජීවිහා සම්ඵස්සය නිසා ඇතිවෙන ත්‍රිවිධ වේදනා 21) කය 22) ඵොට්ඨබ්බ 23) කායවිඤානය 24) කාය සම්ඵස්සය 25) කාය සම්ඵස්සය නිසා ඇතිවෙන ත්‍රිවිධ වේදනා 26) මනස 27) ධර්මතා 28) මනෝවිඤානය 29) මනෝ සම්ඵස්සය 30) මනෝ සම්ඵස්සය නිසා ඇතිවෙන ත්‍රිවිධ වේදනා. ඒ බව දකින ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා ඇස... ආදීවූ ඒ සැමදෙය ගැන කලකිරේ, කලකිරීම නිසා ඒවාට නො ඇලේ, නො ඇල්ම නිසා මිදේ, මිදුනවිට, ‘මිදුනා’ යයි දැන ගනී. ජාතිය අභවරවිය, බඹසර වාසය නිමාකරගනී, අරහත්වය පිණිස කලයුතු දේ කර නිමකරන ලදී, ඒ පිලිබද වෙනත් කිසි දෙයක් කිරීමට නැත යයි දැනගනී. සටහන: මේ සූත්‍රය ශ්‍රවණය කල හික්ෂුන් 1000 කගේ සිත් උපාදාන රහිතව කෙළෙස් වලින් මිදී අරහත්වයට පත්වූහ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සළායතනසංයුත්ත: සබ්බවග්ග 1.3.6 ආදිත්තපරියාය සූත්‍රය, පි. 64, ESN: 35: Salayathnasamyutta: III: The All: 28.6 Burning, p. 1227.

▼සියල්ල ගිනිගෙන ඇත යන ආදිත්ත පරියාය ධර්මන්‍යාය:ඒ ධර්ම න්‍යාය කුමක්ද? 1) ඇසේ විඤානයට බැදී, ගන්නා නිමිති ආස්වාදය නිසා කර්ම විපාක ඇතිවේ. එම අවස්ථාවේ කෙනෙක් මරණයට පත්වූවේනම් ඔහු දුගතියේ උපත ලබයි. ඒ ස්පර්ශය වෙනුවට ගිනිදැල් සහිත යකඩ උලකින් ඇස ස්පර්ශය කිරීම වඩා හොඳය. 2) එලෙස, කණේ විඤානයට බැදී, ගන්නා නිමිති ආස්වාදය නිසා..... ඒ ස්පර්ශය වෙනුවට ගිනිදැල් සහිත යකඩ උලකින් කණ ස්පර්ශය කිරීම වඩා හොඳය 3) ... ගිනිදැල් සහිත නියුණු නියනකින් නාසය ගලවා දැමීම හොඳය 4) ගිනිදැල් සහිත නියුණු කතුරකින් දිව කපා දැමීම හොඳය 5) .... ගිනිදැල් සහිත නියුණු පිහියකින් කය කපා දැමීම හොඳය 6)...එලදායි නොවන සිතුවිලි (සංස භේදය වැනි) සිතීන් සිතනවාට වඩා නිදගැනීම හොඳය. සටහන: නින්ද වනාහි, ජීවත්වන මිනිසුන්ට වද බව-නිසරුව බව ගෙනදෙන, එල රහිත දෙයක් යයි වදාළ බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, සිතීන් අයහපත් අරමුණු අල්වා ගෙන ඒවාට බැඳෙනවාට වඩා නිදාගැනීම

හොඳබවය. එලෙස, ආයතන (අභ්‍යන්තර හා බාහිර) මගින් ඇතිවන ස්පර්ශයේ විදිම් වල අනිත්‍යබව, ඒවායේ ආදිනව මෙතෙහිකරන ආරිය ශ්‍රාවකයා, ඒවා ගැන කලකිරී, කලකිරී ඒවාට නො ඇලේ. නො ඇල්මෙන් මිදේ, මිදුනවිට විමුක්තිය ලැබුව බව අවබෝධ කරගනී. (අරහත්වය ලැබුව බව). උපමාව: ගිනිදැල්; උපග්‍රන්ථය: 5. මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත: 1.18.8 ආදිත්තපරියාය ධර්ම න්‍යාය සූත්‍රය, පි. 358, ESN: 36: Vedanasamyutta: Ocean: 235.8 The Exposition on Burning, p. 1311.

▲ ගින්න විවිධබව-Variety of fire: 1) ගිනිතුනක්: රාග ගින්න, දෝස ගින්න හා මෝහ ගින්න යයි කෙලෙස් ගිනි 3 ක් ඇත යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: රාගගින්න: කාමයෙන් මුලාවු මිනිසුන් මේ ගින්නෙන් දැවේ. දෝසගින්න: ව්‍යාපාදයෙන් පෙලුණ, ප්‍රාණසාතය කරන මිනිසුන් මේ ගින්නෙන් දැවේ. මෝහගින්න: ආරිය ධර්මයේ අදක්‍ෂ, පංච උපාදානස්කන්ධය ට ඇලුන මිනිසුන් මේ ගින්නෙන් දැවේ. ඔවුන් මාර බන්ධනයෙන් මිදී නැත, දුගතියේ උපත හිමිය. ගිනිනිවීම: කෙනෙක් ධර්මයෙහි යෙදී, අශුභය (අශුභ භාවනාව) වඩයි නම් ඔහුට රාග ගින්න නිවාගත හැකිය; මෝහතාව (මෝහා භාවනාව) වඩන්නේ නම් දෝස ගින්න නිවාගත හැකිය, ප්‍රඥාව වඩා ගැනීමෙන්- විදර්ශනා භාවනාව මෝහ ගින්න නිවාගත හැකිය. මූලාශ්‍රය: බු. නි: ඉතිවුත්තක: 3.5.4 අග්නි සූත්‍රය, පි. 472.

▼ වෙනත් ගිනි 3 ක් ගැන සංගීති සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත: 1) මාපිය නමැති ගින්න (ආහුනෙයාස අග්නිය) : මාපියන් හට ගරුකිරීම මින් අදහස් වේ 2) ගෙහිමියා නමැති ගින්න (ගෘහපත්‍ය අග්නිය): ගෙහිමියාට ගරු කිරීම 3) ධර්ම ගුරුවරු නමැති ගින්න (දක්ෂිණේය අග්නිය): දහම උගන්වන ගුරුවරුන්- සංඝයාට ගරු කිරීම. මූලාශ්‍ර: දිස. නි: (3): 10 සංගීති සූත්‍රය- පි. 381 , EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 367.

▼ ගිනි හතක් ගැන මේ සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත: 1-3) රග, දෝස, මෝහ 4) ආහුනෙයාස ගින්න: මාපියන්ට නොසැලකීම නිසා නිරයේ විදීමට ඇති දුක 5) ගහපති ගින්න: ගෙහිමියාට යහපත් ලෙසින් නො සැලකීම නිසා බිරිඳට ඇතිවන දුක 6) දක්ෂිණාගර්භ ගින්න: සංඝයාට නින්දා පරිභව කිරීමෙන් ඇතිවෙන දුක 7) කාෂ්ටකගින්න: දර ආදිය නිසා ඇතිවෙන ගින්න. මූලාශ්‍ර: අංගු. නි: (4): 7 නිපාත: මහායඤ්ඤවග්ග: 7.1.5.3 අග්ගි සූත්‍රය, පි. 364.

▲ ගිනි කන්ද-Mass of fire: රාගයට යටවීම ගිනි කන්දකට ඇතුළුවීමට වඩා දුක් ගෙනදෙන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු. නි: (4): 7 නිපාත: 7.2.2.8 අග්ගිකන්ධඋපමා සූත්‍රය, පි. 484, EAN: 7: 72.8 Fire, p. 402.

▲ ගින්නේ ආදිනව-Dangers of fire: ගින්න නිසා සිදුවන ආදිනව 5 ක් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) ඇසට අහිතකරය 2) සමේ වර්ණය අඳුරු කරයි 3) දුබලබව ඇතිකරයි 4) වෙනත් අය හා ඇසුර ඇතිකිරීමට හේතුවේ 5) නිෂ්ඵල කතා කිරීමට නැඹුරු කරයි. මූලාශ්‍ර: අංගු. නි: (3) 5 නිපාත: 5.5.2.9 අග්ගි සූත්‍රය, පි. 436, EAN: 5: 219.9 Fire, p. 307.

▲ ගිනිදෙවියන් පිදීම- Fire sacrifice: ගිනි දෙවියන් පිදීම, බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ බ්‍රාහ්මණයන් විසින් පැවැත්වූ ආගමික චාරිත්‍රයකි. බලන්න: යගභෝම. මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (1): බ්‍රාහ්මණසංයුත්ත: 7.1.8

අග්ගිකසූත්‍රය, පි. 322, ESN: 7: Brahmanasamyutta: 8.8 Aggika, p. 364.

▲ ගුන්දාවනස-Gunda forest: මධුරා පුරයේ, පිහිටි මේ වනය, මහා කච්චාන තෙරුන් හා සංඝයා වැඩසිටි ස්ථානයකි: බලන්ත: මහා කච්චාන තෙර.

ගණ

▲ ගණකමොග්ගල්ලාන බ්‍රාහ්මණ- Brahmin Ganakamoggallana බලන්ත: උපග්‍රන්ථය: 3

▲ ගණිකාව-courtesan: ගණිකාව, නගර ශෝභනිය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ රජගහ නුවර වැඩවාසය කරන සමයක, නගරයේ පිරිස් කාණ්ඩ 2ක්, එහි වාසය කල නගර ශෝභනිය ගැන සණ්ඩු සරුවල්, ගහගැනීම ආදිය කරගැනීම නිසා බොහෝ දුක් කරදරවලට පත්වූහ. ඒ පිළිබඳව බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “ පස්කම් සැප සොයන විට, පතන විට, දැන් හෝ මතු වේ, කෙළෙස්වලින් පිඩාවට පත් වේ, දුකට පත් වේ, රාගය, ද්වේශය වලින් බැඳී විනාශවේ...”. මූලාශ්‍රය: බු.නි: උදානපාලිය: ජාතිඅන්ධවග්ග: 6.8. ගණිකා සූත්‍රය, පි.300.

▲ ගුණමකුඛව: පාලි: මකඛ - denigration: ගුණමකුඛව, මකුඛව ලෙසින්ද හඳුන්වයි. අනුන්ගේ ගුණ යටකිරීමට ඇති කැමැත්ත. අයහපත් කර්මවිපාක ඇතිකරන කෙලෙසකි. බලන්ත: සල්ලේඛපරියාය.

ගප

▲ ගෝපක තෙර-Gopaka Thera: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:1

▲ ගෝපක මොග්ගල්ලාන බ්‍රාහ්මණ- Brahmin Gopakamoggallana බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:3

▲ ගෝපාල-Cow herd: බුදුන් වහන්සේ කොසොල් දනව්වේ සැරිසරන විට හමුවූ ගොපල්ලෙක්, බුදුන් වහන්සේ වෙතින් දහම අසා පැහැදී බුදුන්වහන්සේ ඇතුළු සංඝයාට දන් පිරිනමා සතුටින් සිටින අවස්ථාවේ, ඔහුගේ සතුරෙක්, ඒ ගොපල්ලාගේ ජීවිතය නැති කළේය. ඒ පිළිබඳ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ උදානයක් වදාළහ: “ සතුරෙක් සතුරෙකුට හෝ වෙරඳැත්තෙක්, වෙරඳැත්තෙකුට යම් විනාශයක් කරන්නේනම්, වරදවා පිහිටුවා ගත් සිත ඔහු මහා පාපී තරයෙක් කරන්නේය”. මූලාශ්‍රය: බු.නි: උදානපාලිය: මෙසියවග්ග: 4.3 ගෝපාල සූත්‍රය, පි.230.

▼ අයහපත් ගුණ 11ක් ඇති ගොපල්ලෙකුට (ගවපාලකයෙක්) තමාගේ ව පට්ටිය හොඳින් රැක බලා ගත නොහැකිය. එහෙත්, යහපත් ගුණ 11ක් ඇතිවිට ඔහුට ගව පට්ටිය හොඳින් රැක බලා ගත හැකිවේ. එලෙස අවගුණ 11ක් ඇති මහණහට ධර්ම මාර්ගය වඩාගත නොහැකි බව බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී පෙන්වා ඇත. එහෙත්, ගුණ 11 ක් ඇති මහණ මාර්ගය සාක්ෂාත් කරගනී:ගෝපාලක උපමාව:උපග්‍රන්ථය:5. 1) රූපඤ්චීම: සතරමහා භූතයන්ගෙන් හටගත් උපාදාය රූපයේ යථාභූත බව අවබෝධකිරීම. 2) ලක්ඛණකුසලය ඇතිවීම: බාලයා හා පණ්ඩිතයා ගේ ලක්ෂණ දැනගැනීම 3) අකුසල විතක්ක: කාමවිතක්ක, ව්‍යාපාදවිතක්ක, විහිංසාවිතක්ක දුරුකිරීමට සමත්ය 4) ඉන්ද්‍රිය සංවරය තිබීම 5) තමන් අවබෝධ කරගත් ධර්මය යහපත් ලෙසින් අන්‍යයන්ට දේශනා කිරීම 6) ධර්මවිනය දත් ජේෂ්ඨතම භික්ෂූන් වෙතින් නොදත් දහම් කරුණු අසා දැනගැනීම 7) ධර්මය දේශනා කරනවිට ඔහු අර්ථය, ධර්මය මැනවින් අවබෝධ කර සිත ප්‍රමෝදය කරගනී (අර්ථවේදය, ධම්මවේදය). 8) ආර්යඅට්ඨග යථාභූත කොට අවබෝධ කරගැනීම 9) සතර සතිපට්ඨානය

(සිවු සිවටන්) යථාභූත කොට අවබෝධ කරගැනීම 10) ගිහියන් පිරිනමන සිව්පසය යහපත් ලෙසින් පිළිගැනීමට අවබෝධය ඇත (මාත්‍රය දැනීම). 11) වැඩිහිටි, ප්‍රසිද්ධ තෙරුන් කෙරෙහි ගෞරව, හක්කිය ඇතිව සිටීම. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) 11 නිපාත: අනුස්සතිවග්ග: 11.2.7 ගෝපාලක සූත්‍රය, පි.682.

ගම

▲ **ගම්භීර ප්‍රඥාව:පාලි: ගම්භීරපඤ්ඤා- depth of wisdom:** ධර්මතා පිලිබඳ ඇති ගැඹුරු අවබෝධය ගම්භීර ප්‍රඥාව වේ. රූපය පිළිබඳව නිරෝධානුපස්සනාව, වැඩිමෙන් නැවත නැවත එහි යෙදීමෙන් ගම්භීර ප්‍රඥාව පරිපූර්ණවේ: “නිරෝධානුපස්සනා, රූපෙ නිරෝධානුපස්සනා භාවිතා බහුලිකතා ගම්භීරපඤ්ඤං පරිපූරෙති”. ගම්භීර ප්‍රඥාව යනු කුමක්ද? ස්කන්ධ...ධාතු...ආයතන...හේතුඵල (පටිච්චසමුප්පන්න), ශුන්‍යතාඵල ලැබීම...සිව්පිළිසිඹියාව...ශිල සමාධි ප්‍රඥා ස්කන්ධ...විමුක්ති ස්කන්ධය හා විමුක්ති ඥාන දර්ශන ස්කන්ධය ...ස්ථාන අස්ථාන... විහාරසමාපත්ති...ආර්යසත්‍ය සත්තිස්බෝධි පාත්‍යධර්ම... ආර්යමාර්ගය... ශ්‍රමණඵල...අභිඥා...පරම අර්ථයවූ නිවන යන ධර්මතාවන් පිලිබඳ ඇති ගැඹුරු අවබෝධය, නුවණය. තවද, රාගය, දෝෂය, මෝහය, ක්‍රෝධය, උපනාහය, මක්ඛය, පළාසය, ඊර්ෂ්‍යාව, මාත්සර්යය, මායාව, සායේයය, ස්කම්භය, මානය, අතිමානය, මදය, ප්‍රමාදය, යන සියලු කෙළෙස්, සියලු දුශ්චරිත, සියලු අභිසංස්කාර, සියලු භවගාමී කර්ම අභිභවනය කිරීම, මැඩලීම ගම්භීර ප්‍රඥාව නම්වේ. මූලාශ්‍රය:බු.නි: පටිසම්භිදා මග්ගපකරණය (3): ප්‍රඥාවග්ග: 3.1 ප්‍රඥා කථා, පි. 166-176.

▼ **ගම්භීර ප්‍රඥාව ඇතිවීම පිණිස සතර ධර්මය උපකාරිවේ:** 1) සත්පුරුෂ සේවනය 2) සද්ධර්ම ශ්‍රවණය 3) යෝනිසෝමනසිකාරය 4) ධර්මයට අනුකූලව පිළිපැදීම (ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව) සෝතාපන්නඅංග ඇති පුද්ගලයාට ගම්භීර ප්‍රඥාව ඇතිවේ. “...ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, වත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලිකතා ගම්භීරපඤ්ඤාතාය සංවත්තනතිති” (...these four things, when developed and cultivated lead to the depth of wisdom) සටහන: මෙයින් පෙන්වා දෙන්නේ සෝතාපන්න ආර්ය ශ්‍රාවකයාය. බලන්න: ප්‍රඥාව, සතර ධර්මය. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සෝතාපන්න සංයුත්ත:11.7.4. ගාම්භීර ප්‍රඥා සූත්‍රය, පි. 280, ESN: 55: Sotapatthi samyutta: Great Wisdom: p. 2262.

▼ **කායගතා සතිය වැඩීම, විපුල කරගැනීම ගම්භීර ප්‍රඥාව ඇතිවීමට හේතුවේ.** (Mindfulness directed to the body...when developed and cultivated, leads to the depth of wisdom). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග සූත්‍ර, පි. 125 EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▼ **වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1.** “ගැඹුරු වූ ස්කන්ධාදීන් කෙරෙහි පැවැති දැනීම ගම්භීරපඤ්ඤා නම් වේ” .අන්තර්ජාල ලිපිය: <https://pitaka.lk/dhammapada/ss/katha-28.html>

▲ **ගොමපිඬුව - Pinch of Cow dung:** පංචඋපාදානස්කන්ධයේ අනිත්‍ය ස්වභාවය පෙන්වීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ ගොමපිඬුව උපමාව පෙන්වා ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) බන්ධසංයුත්ත: පුස්ථවග්ග: 1.2.5.4 ගෝමයපිඬුඋපමා සූත්‍රය, පි.274.

ගය

▲ **ගයාකාශ්‍යප තෙර-Gayakassapa Thera :** බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ ගයිහ-Attached: මෙහිදී ගයිහ -ග්‍රහණය කරගැනීම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දෙවියෝ හා මිනිසුන් පංචකාම සැපයට ඇලීමය. එනිසා ඔවුන් දුක් විඳි. බුදුන් වහන්සේ හා රහතුන් ඒ ඇලීම් පහකර ඇත, ඒ උතුමෝ සුවයෙන් වෙසෙති. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත:දේවදහවග්ග: 1.14.3 සගයිහ සූත්‍රය, පි.280.

ගර

▲ ගර්භිණිය- Garbhini: ගර්භිණිය යනු දරුවෙක් කුසේ දරා සිටින (දරුගජ) කාන්තාවය. බුදුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර වැඩ වාසය කරන සමයක, එක්තරා ගර්භිණි පරිව්‍රාජිකාවක්, සිය සැමියාට කතාකර, දරුවා ප්‍රසූතිකිරීමට උපකාරවන තෙලක් ගෙනඑන ලෙස ඉල්ලා සිටියාය. ඒ පරිව්‍රාජකයා, පසේනදී රජු විසින් ශ්‍රමණ හා බ්‍රාහ්මණයන් හට තලතෙල්, ගිතෙල් ආදිය සපයන ස්ථානයට පැමිණියහ. එහි පානය කිරීමට මිස ගෙනයාමට තෙල් නොදෙන නිසා, ඔහු හැකිතාක් තෙල් බි, නිවසට පැමිණ එය වමාරා බිරියට දීමට තැත් කලත් එසේ කළ නොහැකිවිය. ඔහු මහා දුක් පීඩා නිසා බිම පෙරලී වේදනාවෙන් පසුවෙන අයුරු දැක බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “කෙනෙක් හට රාග ආදී කෙළෙස් නොමැති නම් ඔහු සුබ්‍රිතවේ. එහෙත්, රාගය නිසා අනුන් හා බැඳුණ ජනයා දුකට පැමිණේ”. මූලාශ්‍රය: බු.නි: උදානපාලිය:මුවලින්දවග්ග: 2.6 ගර්භිණි සූත්‍රය, පි.182..

▲ ගෞරවය හා අගෞරවය -respect & disrespect: ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස අන් අයට ගෞරව කිරීම වැදගත්වේ. අන්‍යන්ට අගෞරව කිරීම අකුසලයකි, ධර්ම මාර්ගයට බාධාවකි. කෙනෙක් ධර්මයේ ප්‍රමාදනම්, අන් අයට අගෞරවය කිරීම පහ කරගැනීම පහසු නොවේ. හිරිඔත්තජ්ජ තිබීම, අප්‍රමාදය මගින් අන් අයට අගෞරවය කිරීම පහකර ගත හැකිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාතය: 10.2.3.6 තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: Tens,76-6.Incapable, p. 524.

▲ ගෞරව ධර්ම: පාලි: ගාරවා ධමමො- respectful dhamma: ගෞරවය යනු, ගරු කලයුතු උතුමන්ට, ගරු කලයුතු ධර්මතාවන්ට ගරු පුජා කිරීම-යටහත් බවක් දැක්වීමය. බුදුන් වහන්සේ ගෞරව ධර්ම 6ක් පෙන්වා වදාළේ, ඒවා ආධ්‍යාත්මික මාර්ගයට විශේෂත්වයක් ගෙනදෙන කරුණු බවය. බලන්න: විශේෂභාගිය ධර්ම, අගෞරව ධර්ම.

▼ ගෞරව ධර්ම 6: 1) ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි 2) ධර්මය කෙරෙහි 3) සංඝයා කෙරෙහි ගෞරවය ඇත, යටහත් පැවතුම් ඇත. 4) පුහුණුවට 5) ප්‍රමාදයට 6) ආචාර සම්පන්න බවට ගරු කරයි. සටහන: ආචාරසම්පන්න බව (පටිසනඝාතො). බලන්න: ආචාරසම්පන්න බව. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384, අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.1.9, 5.1.1.10 අගාරව සූත්‍ර, පි. 34 හා 5.1.3.1 හා 5.1.3.2 අගාරව සූත්‍ර පි. 48, EAN: 5: 8.8 & 9.9 Falling away, p. 239 & 21.1 & 22.2. Irreverent, p. 241.

▼ බුද්ධත්වය ලැබීමෙන් පසු කවරෙකුහට ගෞරවකරමින් වාසය කලයුතුද යයි බුදුන් වහන්සේට විතර්කයක් ඇතිවූ බව, ඒ පිලිබඳ සොයා බැලීමේදී උන්වහන්සේ අවබෝධ කරගත් සද්ධර්මයට ගරු සත්කාර කරමින් වාසය කලයුතුය යන අදහස ඇතිවූ බව මෙහි පෙන්වා ඇත. එම අවස්ථාවේ සහම්පති බ්‍රහ්මරාජයා, බුදුන් වහන්සේ හමුවට පැමිණ, සියලු බුදුවරු සද්ධර්මයට සත්කාර ගෞරව කරමින් වාසය කරන්නේය යයි

පවසා ඇත.බලන්න:උපග්‍රන්ථය:6. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1) සගාථවග්ග: බ්‍රහ්මසංයුත්ත: 6.1.2 ගාරව සූත්‍රය, පි.278.

▲ ගරුකකර්ම-Garuka kamma: ගරුක කර්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අකුසල වූ ආනන්තරික කර්ම හෝ කුසලවූ, ජානසමාපත්ති ලැබීමය. කර්ම විපාක දෙන අවස්ථාව ඒවා බලවත් නිසා සෙසු කර්මයන්ට පෙරටුව සිටී. බලන්න: කම්ම.

▲ගරුපුද්ගල- garu pauggala: ගරු පුද්ගල යනු ධර්මයේ හැසිරෙන උතුම් පුද්ගලයන්ය. එවැනි පුද්ගලයන් 4ක් ගැන මෙහි දක්වා ඇත: ශීලගරුක, සමාධි ගරුක, ප්‍රඥා ගරුක. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (2) 4 නිපාත: 4.3.4.7 ගරුපුග්ගල සූත්‍රය, පි.286.

▲ගරුබව හා අගරුබව-Respectful & not respectful: ගරුබව යනු වෙනත් පුද්ගලයෙක් කෙරෙහි ප්‍රියමනාප ඇතිව සැලකිලි ඇතිව කටයතු කිරීමය. එලෙස නොකිරීම අගරුබවය. සංඝයා තමන් සමග වාසය කරන අය හා ගරුකටයුතු ලෙසින් හැසිරිය යුතු ආකාරය මෙහි පෙන්වා ඇත. සටහන: මංගල සූත්‍රයේදී, උතුමන්ට ගරුකර සැලකීම (ගාරවො ව) මංගල කරුණක් බව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: පෙරවග්ග: 5.2.4.5 අකන්ඛම සූත්‍රය, පි. 202

▲ ගුරුලා-Gurula: ගුරුලා ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ සුපණ්ණයන් ගැනය. බලන්න: සුපණ්ණ

▲ ගිරිමානන්ද තෙර- Girimananda Thera:බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1 ගල

▲ ගිලන්බව- sickness: ගිලන්බව ආකාර 2 කි: කය ගිලන්වීම හා සිත ගිලන්වීම. බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ කය ගිලන් වුවත් සිත ගිලන් නොකරගෙන වාසය කලයුතුබවය. බලන්න: කය ගිලන්බව, සිත ගිලන් නොකරගැනීම. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි:(3), බන්ධසංයුත්ත:නකුල පිතු සූත්‍රය, පි 30,ESN: 22: Khandasamyutta, 1.1 nakulapita, p. 1007.

▼ගිලන් පුද්ගලයන් නිදෙනක්ගේ ස්වභාවය මෙහිදී පෙන්වා ඇත. බලන්න: පුද්ගලවර්ග. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (1) 3 නිපාත: 3.1.3.2 සූත්‍රය, පි. 264.

▼ගිලනුන්ට උපදෙස්: දැඩිව ගිලන්වූ, නුවණැති ගිහි උපාසකයන් පිළිබඳව ක්‍රියා කලයුතු ආකාරය ගැන බුදුන් වහන්සේ මෙසේවදාළහ. එම කටයුතු කලයුත්තේ වෙනත් නුවණැති කෙනෙක් විසින්ය. 1) දැඩිසේ ගිලන්වූ, දුකට පත් කෙනෙක්, ඔහුට ඇති සිව් දහම (තෙරුවන් කෙරහි ඇති ප්‍රසාදය හා ආර්යකාන්ත ශීලය) සිහිකර අස්වැසිය යුතුය. 2) දෙමාපියන්, අඹුදරුවන් කෙරෙහි යම් අපේක්ෂාවක් ඇත්නම් එය හැර දැමීමට උනන්දු කලයුතුය: ‘ඔබ මැරෙන ස්වභාවය ඇත, අන්‍යන් කෙරෙහි අපේක්ෂාවක් තිබුනද, නැතිවුවද ඔබ මරණයට පත්වේ. එනිසා ඒ අපේක්ෂා ප්‍රහීණය කරගන්න’. 3) මිනිස් ලෝකයට යළි පැමිණීමට අපේක්ෂාවක් ඇත්නම් එය හැර දැමීම පිණිස සදේවලෝකයේ දෙවියන්ගේ යහ ගුණ පෙන්වා දිය යුතුය. වාතුර්මහා රජකිය දෙවිලොව ගැන අපේක්ෂාවක් ඇත්නම්, එයට වඩා උසස් තව්තිසා දෙවිලොව ගුණ ...එලෙස ක්‍රමයෙන් සෙසු දේවලෝක වල සිත පිහිටුවා ගැනීමට උපකාරීවීම. 4) බ්‍රහ්ම ලෝක ඒවාට වඩා උසස් බව පෙන්වා දීම, ඒවායේ සිත පිහිටුවා ගැනීමට උපකාරීවීම. 5) බ්‍රහ්ම ලෝක පවා අනිවච්ච ස්වාභාවය ඇතිබව පෙන්වාදී, ‘සත්කායනිරෝධය’ පිළිබඳ සිත පිහිටුවා

ගැනීමට උපකාරීවීම. එලෙසින්, ගිලන් පුද්ගලයා සන්කායනිරෝධයේ සිත පිහිටුවා ගත්තේ නම්, ඔහු, වසර 100ක් මිදුණ සිත ඇති මහණ අතර විමුක්තිය ලැබීම පිලිබඳ වෙනසක් නැතය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. සටහන්: * මේ සූත්‍රය දේශනා කර ඇත්තේ මහානාම

ශාක්‍යයන්හටය ** නුවණැති උපාසක ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සෝතාපත්ත ගිහියාය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සෝතාපත්තිසංයුත්ත: 11.6.4 ගිලාන සූත්‍රය, පි. 270.

▼ ගිලන් බවට පත් මහණ සතර සතිපට්ඨාන වඩමින්, ස්කන්ධ පරිනිර්වානය අපෙක්ෂා කරමින් වාසය කලයුතු යයි බුදුන් වහන්සේ අනුසාසනා වදාළහ. සටහන: බුදුන් වහන්සේ ගිලන් සංඝයා හමුවීම පිණිස විටින් විට ගිලන් ශාලාවන් වෙත වැඩම කර ඔවුන් ගේ සිත සුවපත් කිරීම පිණිස ධර්මයෙන් අනුසාසනා වදාළ බව සූත්‍ර පිටකයේ බොහෝ ස්ථාන වල දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත: 1.20.7 හා 1.20.8 ගෙලඤ්ඤ සූත්‍ර, පි.424.

▼ ගිලන් මහණ පංචධම්ම ආවර්ජනය කරමින් වාසය කරන්නේ නම් ඔහුට පහසුවීහරණය ඇතිවේ යයි මෙහි දක්වා ඇත. 1) අගුහ සංඥාව 2) ආහාරයෙහි ප්‍රතිකූල සංඥාව 3) සබ්බ ලෝකයේ අනභිරතී සංඥාව 4) සියලු සංස්ඛාරයන්හි අනිත්‍ය සංඥාව 5) මරණ සංඥාව. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: ගිලානවග්ග: 5.3.3.1 ගිලානසූත්‍රය, පි.254.

▲ ගිලාන උපස්ථානය-Caring for sick people: ගිලන්වූ අයට උපස්ථානය කිරීමේ වැදගත්කම බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: “මහණෙනි, ... ඔබලාට මවක් නැත, පියෙක් නැත. ඔබහැම ඔවුනොවුනට උවැටන් නො කරන්නහු නම් එකල්හි කවරෙක් උවැටන් කරන්නේද? මහණෙනි, යමෙක් මගේ අවවාදය කරන්නේනම්, හෙතෙම ගිලන්අයට උවැටන් කරන්නේය”. සටහන: කිසිවෙක් විසින් උපස්ථාන නොකළ බලවත්ව රෝගීව සිටි භික්ෂුවක්, බුදුන් වහන්සේ විසින් උපස්ථාන කරන ලදී. අනතුරුව, බුදුන් වහන්සේ ඉහත අනුසාසනාව වදාළහ. සටහන්: ගිලනුන්හට උවැටන් කරන අය තුළ (උපස්ථායක) තිබිය යුතු සුදුසුකම් ගැන විස්තර පිනිස බලන්න: අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: ගිලානවග්ග: 5.3.3.3 ,5.3.3.4 සූත්‍ර, පි.256. මූලාශ්‍රය: වින.පි. මහා වග්ග පාළිය 2: විවරබන්ධ:39, පි 228.

▲ ගුලිස්සානි භික්ෂුව-Bhikkhu Gulissaani: මේ භික්ෂුව ආරණ්‍යාවාසි වුවද ඔහු සතුටුවේ පහත් ගුණයන්ය. සැරියුත් තෙරුන් එම භික්ෂුව අරහයා මේ සූත්‍රය වදාළහ, මුගලන් මහා තෙරුන්ද එම කරුණු අනුමතකළහ. ආරණ්‍යාවාසි සංඝයා ජීවත්විය යුතු ආකාරය මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: ම.නි: (2) 2.2.9 ගුලිස්සානි සූත්‍රය, පි.244.

ගව

▲ ගවදෙන- the cow: යම්කිසි පර්වතයක කන්දක හැසිරෙන ගවදෙන (ගාවි) ඒ පර්වතය ගැන නොදත් නිසා, එහි හොඳින් හැසිරීමට අසමත්වේ. එසේ හැසිරෙන නිසා උග දුකට පත්වේ, නිදුකින් පෙරළා යාමට අසමත්වේ. මේ උපමාව යොදාගෙන බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ අනුවණ- බාල මහණ, තම කේෂ්ත්‍රය නොදැන ජාන සමාපත්ති ලබා ගැනීමට උත්සාහ කර, එය සාර්ථක කර ගැනීමට නොහැකිව සිටී. එහෙත්, කඳු මුදුනේ සැරිසැරීමට දක්ෂ ගවදෙන, රිසිසේ එහි සැරිසරා,

පෙර නොකැ තණකොළ කා, පෙර නොගත් දිය පානය කර සුවසේ පෙරලා යයි. එලෙස පණ්ඩිත-ප්‍රඥාව ඇති මහන යහපත් ලෙසින් සමාධි සමාපත්ති ලබා ගැනීමට දක්ෂවේ, විවිධ ඉද්දි ආදිය ලබා ගැනීමට සමත්වේ. එසේම ඔහුට සියලු ආසව ක්‍ෂය කර විමුක්තිය ලබා ගැනීමටද හැකිවේ යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (5) 9 නිපාත: 9.1.4.4. ගාවී උපමා සූත්‍රය, පි.502.

▲ ගවමපති තෙර- Gavampathi Thera: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:1
▲ ගවේසී භික්ඛු- Gavesi Bhikkhu: කාශ්‍යප බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ විසූ ගවේසී නම් සිල්වත්, ගුණවත් උපාසක පිලිබඳ විස්තරය මෙහි දැක්වේ. එතුමන්, යහපත් ලෙසින් ධර්ම මාර්ගය වඩාගෙන, කාශ්‍යප බුදුන් වහන්සේ ගේ සසුනේ පැවිදිවූහ. ඒ ගවේසී භික්ඛුව අරහත්වයට පත්වූහ. එතුමන් ගිහි ජීවිතයේ ඇසුරු කළ 500ක් පමණ මිතුරන්ද ඒ අනුව යමින් අරහත්වය ලබා ගත්තෝය. සටහන: කොසොල්දනව්වේ වාරිකාවේ යෙදුන බුදුන් වහන්සේ අතරමග සල්උයනක් දැක සිනා පහළ කිරීම ගැන ආනන්ද තෙරුන් කල විමසීමක් අනුව මේ සූත්‍රය දේශනා කර ඇත. බුදුන් වහන්සේගේ පෙරනිවාස සිහිකිරීමේ නුවණ මෙහිදී පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (3) 5 නිපාත: උපාසකවග්ග: 5.4.3.10 ගවේසී සූත්‍රය, පි.370.

▲ ගොවියා-Farmer : ගොවියා, කෙත්වතු වගාකර ජීවිකාව ගෙනයයි. බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ බොහෝ ගොවියන් බුදුන් සරණ ගියබව පෙන්වා ඇත. බලන්ත: කස්සක.

ගස

▲ ගස උපමා-Simile of the tree: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5
▲ ගෝසිංග සාල වනය-Gosinga Sala Grove: බුදුන් වහන්සේ හා සංඝයා විවේකී සුවය පිණිස වැඩ වාසය කළ සුන්දර වනයකි. මහා ගෝසිංග හා චූල ගෝසිංග සූත්‍රයන් දේශනා කර ඇත්තේ මෙහිදීය. බලන්ත:ම.නි: මහා ගෝසිංග හා චූල ගෝසිංග සූත්‍ර, උපග්‍රන්ථය:1.

ගහ

▲ ගහපති- Householder: ගහපති-ගෘහපති-ගැහැවි ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ පවුලක ප්‍රධානියාය. බුදුන් වහන්සේ වැඩවිසූ සමයේ, ධනවත් බලවත් ගහපතිවරු වාසය කළබව සූත්‍ර දේශනාවල පෙන්වා ඇත. එක් සමයක ජාත්‍රස්සෝති බ්‍රාහ්මණයා විසින් විමසනු ලැබූ බුදුන් වහන්සේ ගෘහපති- යන් ගැන මෙසේ පවසා ඇත: “ඔවුන්ගේ අභිප්‍රාය (අරමුණ-aim) නම් ධනයය (හෝග-Wealth).ඔවුන්ගේ සෙවීම (ගවේශනය-quest) ප්‍රඥාවයය, ඔවුන්ට ඇති ආධරය (support) ශිල්ප පුහුණුව, ඔවුන්ගේ කැමැත්ත කර්මාන්තයේ යෙදීම, ඔවුන්ගේ අවසාන ඉලක්කය කර්මාන්තය නිමාකරගැනීමය ”. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4): 6 නිපාත: ධම්මකවග්ග: 6.1.5.10 බත්තිය සූත්‍රය, පි.154.

▲ ගිහියන්ට උපදෙස්-Advices to laypeople: ගිහිජීවිතය යහපත්ව, ධර්මානුකූලව ගත කිරීමට අදාළ කරුණු මෙහි විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: දීඝ.නි: (3): 8 සිභාලක සූත්‍රය, පි.304.

▼ අටසිල් සමාදන්වීම පිලිබඳ උපදෙස්: ගිහියන්, පොහෝදිනයන්හි සිල්සමාදන්වීම මහා ඵල මහා ආනිසංස ලැබීමට හේතුවේ යයි මේ දේශනාවල පෙන්වා ඇත. බලන්ත: අටසිල්, උපෝසථ. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (6)10 නිපාත: අකෝෂ වග්ග, 10.1.5.6.ශාකාසු සූත්‍රය,පි.176, EAN:10:

V,46.6. Sakyans.p.511, අංග.නි. (5) 8 නිපාත, උපෝසථ වග්ග,8.1.5.1 සංඛ්‍යාත අවධාන්ස උපෝසථ සූත්‍රය,පි.196,EAN:8:Uposatha, 1.41 In Brief, p. 434.

▼ ගිහියන්ට කටයුතු බහුල ජීවිතයක් ඇතිවිට වාසය කලයුතු ආකාරය: කරුණු 11 ක් සහිතව ගිහියන් වාසය කලයුතුවේ: 1) අශ්‍රද්ධාව නොමැතිව ශ්‍රද්ධා සම්පන්න වීම (සද්ධා-faith) 2) කුසිතබවින් තොරව (නො කුසිතො -lazy), විරිය සහිතවීම (energetic) 3) සිහියනැතිකම (නො මුට්ඨසසති-muddle-minded) නොමැතිව,සිහිනුවණ සහිතවීම (උපට්ඨිතසති-mindfulness 4) අසමාහිත නොමැතිව, එකඟ සිත-සමාධිය (සමාහිතො) ඇතිබව 5) අනුවණ බව නැතිව (නො දුපපඤ්ඤා-unwise) ප්‍රඥාව සහිතවීම, යන කරුණු 5 පිහිටුවා ගතයුතුය. ඉන්පසු, තවත් කරුණු 6ක් වැඩියයුතුය. 6) බුද්ධානු සතිය 7) ධම්මානුසතිය 8) සංඝානුසතිය 9) ශිලානු සතිය 10) වාගනු සතිය 11) දේවතානුසතිය යන අනුසති භාවනා. සටහන්: *මේ අනුසති වඩන අරිය ශ්‍රාවකයා ගේ සිත තණ්හාවෙන්, ද්වේශයෙන් හා මෝහයෙන් දුරුවේ. එමගින් සිත ප්‍රමෝදයට පත්වේ, ප්‍රීතියට පත්වේ; ශාන්තබවට පත්වේ එමගින් සිත සමාධියට පත්වේ. ** අනුසති භවනා, සතර ඉරියව්වෙන්ම වැඩිය යුතු බවය. (සිටගෙන සිටිනවිට, ඇවිදිනවිට, ඉඳගෙනසිටිනවිට, ඇලවී සිටිනවිට) එසේම දරුවන් සමග ගිහිගෙයි සිටින විටද, තමන් කරන යම් කර්මාන්තයක යෙදී සිටිනවිටද මේ අනුසති භවනා වැඩිය යුතුවේ. බලන්ත: භාවනා. ** මේ දේශනා වදාළේ මහානාම හා නන්දිය ශාක්‍යයන්ටය. ඉහත කරුණුවලට අමතරව, මනෝමය කය ඇතිව උපන්, අරහත්බව ලැබූ දෙවියන් ගේ ගුණ සිහිකිරීම ගැන නන්දිය සූත්‍රයේ දක්වා ඇත. බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:3 මේ පිළිබඳව යොදාගත් උපමාව: මුනින් නමා ඇති කලයකට දිය පුරවාලීමට නොහැකිය; වියළි වනගොවුවක්, ලැව්ගින්නෙන් දැවුණ පසු, ඒ ගින්න නැවත එහි නොපැමිණෙන ලෙස අකුසල ධර්ම ඔහු වෙතට නොපැමිණේ. එලෙස යහපත් ජීවිතය ගතකරන ගිහියන්ට ධර්මයේ ආරක්ෂව ලැබේ.බලන්ත: උපග්‍රන්ථය :5කලය උපමාව, ලැව්ගින්න උපමාව. මූලාශ්‍ර: අංග.නි.(6)11 නිපාත,අනුසති වග්ග,11.2.1, මහානාම සූත්‍රය,11.2.2 දුතිය මහානාම සූත්‍රය, පි.645-654, 11.2.3,නන්දිය සූත්‍රය,පි.658, EAN:11: II Recollection, 11.1 Mahanama, 12.1 Mahanama (2), p.570, 13.3. Nandiya, p.571.

▼ එක් සමයක වේළුද්වාර බමුණුගමේ වැසියන් විසින් විමසනු ලැබුව, යහපත් ගිහි ජීවිතයක් ගතකිරීම පිලිබඳ උපදෙස් බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී පෙන්වා ඇත. බලන්ත: අත්තුපනායික ධම්මපරියාය. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: සොතාපත්තිසංයුත්ත:වේලුද්වාර සූත්‍රය, පි.178, ESN: Sothapaththi Samyuththa:7.7 The people of Bamboo Gate p. 2191.

▼ ගිහිසුව විදින පිරිස යහපත් ලෙසින් මෙලොව හා පරලොව සුවය ලබා ජීවත්වීමට අපේක්ෂා කරන්නේ නම්, ඔවුන් සතර සංග්‍රහවස්තු අනුව ජීවත්වීම යහපත් යයි මෙහි දක්වා ඇත. බලන්ත: සතර සංග්‍රහවස්තු. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (5) 8 නිපාත:ගෝතමී වග්ග: 8.2.6.4 ව්‍යඟ්ගසප්ප සූත්‍රය, පි.256.

▲ ගිහි උපාසක, උපාසිකා-lay followers- Upāsaka, Upāsika: බුදුන් වහන්සේ කෙරෙහි ශ්‍රද්ධාව පිහිටුවා ගෙන, පන්සිල් හෝ අටසිල් රකිමින්,

ධර්මානුකූලව, ගිහි ජීවිතයක් ගතකරන පුරුෂයන් හා කාන්තාවන්, උපාසක, උපාසිකා ලෙසින් පෙන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ ගේ සිව්පිරිසට වැටෙන ගිහි උපාසක, උපාසිකාවන් පිලිබඳ බොහෝ විස්තර සුත්‍රපිටකයේ පෙන්වා ඇත. බලන්න:අග්‍රතම සිව්පිරිස, උපග්‍රන්ථය :3.

▼බුදුන් වහන්සේ උපාසක උපාසිකාවන් සතු ගුණ මෙසේ පෙන්වා ඇත:

1) කෙනෙක් ත්‍රිවිධ රත්නය සරණකර ගෙන වාසය කරයිනම් ඔහු/ඇය බුදුසසුනේ උපාසක උපාසිකාවකි 2) පස්පවින් වැලකී සිටීමෙන්- පංච ශිලය ආරක්ෂා කරගැනීමෙන් උපාසක ශිලය සම්පූර්ණ වේ 3) බුදුන් වහන්සේ කෙරෙහි ඇති විශ්වාසය -නව අරහදී ගුණ පිළිගැනීම- මගින් උපාසක සැදැහවත්වේ 4) නිර්ලෝභීව, දීමට ඇලුන සිත් ඇතිව, සතුටු සිතින් දීම හා බෙදාගැනීම ඇති උපාසක දානශීලිය. 5) දුක සහමුලින්ම නැති කිරීම පිණිස ඇතිවීම හා නැතිවීම (සමුදය වය) ධර්මතා, තියුණු නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙන්, ප්‍රඥාව ඇති උපසකයෙක් වේ. සටහන: බුදුන් වහන්සේ මේ දේශනාව වදාළේ මහානාම ශාකයන්හටය.

මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-2):මහාවග්ග: සෝතාපත්ති සංයුත්ත, මහානාම සූත්‍රය, පි. 248, ESN: 55: Sothapaththi Samyutta: 37.7, Mahanama, p. 2231.

▼ගිහි උපාසක පන්සිල් රකිමින්, සතර අපායෙන් මිදී, ජීවිතය ගතකළයුතු ආකාරය මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත.

මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (3) 5 නිපාත:උපාසකවග්ග: 5.4.3.9 ගිහි සූත්‍රය, පි.364.

▲ ගිහිජීවිතය යහපත්ව ගතකිරීම- For a beneficial lay life: මෙලොව සුවය හා පරලොව සැපත පතන ගිගියන්, යහපත් ලෙසින් ජීවිතය ගෙනයාම පිණිස සතර සංග්‍රහ වස්තු සහිතව ජීවත්විය යුතුයයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත:

1) උච්ඡාන සම්පත- Accomplishment in initiative: තමන් කරන රැකියාව හෝ ජීවිකාව පිලිබඳ නිපුණතාව යෙන් සමත්බව, උත්සහාවන්තබව, පරික්ෂාකාරීව තීරණගැනීමේ හැකියාව, සංවිධානයට දක්ෂබව 2) ආරක්ෂා සම්පත- accomplishment in protection: තමන් විරියෙන්, දැහැමින් උපයා ගත් හෝග හා වස්තු- රජඋවදුරු, සොරසතුරන්ගේ උවදුරු, ස්වාභාවධර්මයෙන් ඇතිවියහැකි උවදුරු වලින් මනාව ආරක්ෂා කරගැනීමට දක්ෂවීම 3) කලාණ මිත්‍ර සම්පත: තමන් වාසය කරන ප්‍රදේශයෙහි ශ්‍රද්ධා සම්පන්න හෝ ශිලසම්පන්න හෝ ත්‍යාගසම්පන්න හෝ ප්‍රඥාසම්පන්න ධර්මයේ හැසිරෙන පුද්ගලයන් සමග යහපත් සම්බන්ධතා පවත්වා ගෙන, ඔවුන්ගෙන් ලැබෙන අවවාද හා උපදෙස් වලින් හික්මී ඒ අනුව දිවිපෙවත ගෙනයාමට දක්ෂවීම 4) සමජීවිතය පවත්වා ගැනීම- balanced living:

තමනට ලැබෙන ආදායම අනුව ජීවත්වීමේ දක්ෂබව- නාස්තිකාර ජීවිතයක් හෝ පහත් (ලෝභ සහිත) ජීවිතයක් නොමැතිව තමාට හා සෙසු අයට යහපත ඇතිවෙන ලෙසින් ජීවිතය සම ලෙසින් ගෙනයාම. ධන සම්පත් ආරක්ෂා කරගැනීම: ඉහත දක්වා ඇති කරුණු 4 ට අමතරව, තමන් උපයාගත් ධන සම්පත් ආරක්ෂා කර ගැනීම ද යහපත් ජීවිතයකට අවශ්‍යවේ. ඒ සඳහා උවදුරු 4 ක් දුරු කරගත යුතුය: 1.සල්ලාල හැසිරීම 2. සුරාවට ගිජුවීම 3. සුදුකෙළීම 4. පාපමිත්‍රසේවනය .මතු යහපත් ජීවිතයක් ලැබීමට: කරුණු 4 ක් උපකාරීවේ: 1. ශ්‍රද්ධාව තිබීම2. ශිලසම්පන්නබව 3. දානශීලිබව 4. ආරිය ප්‍රඥාව තිබීම: සමුදය හා වය දැකීමේ නුවණ. බලන්න: ආරිය ප්‍රඥාව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5) 8 නිපාත:

8.2.6.4 ව්‍යාගපජ්ජ සූත්‍රය, පි 256,EAN: 8: 54 .4 Dīghajāṇu, p 441.

▲ ගිහිසාමිච්චපදාව- The Layperson's Proper Practice

ගිහිසාමිච්චපදාව යනු, ගිහියන් ආකාර 4 කට සංඝයාට කරන සේවාවය- සිව්පසය ලබාදීමය: 1 සිවුරු පිරිනැමීම 2 පිණ්ඩපාතය පිරිනැමීම 3 සේනාසන පිරිනැමීම 4 ගිලන්පස හා බෙහෙත් පිරිනැමීම. මේ ප්‍රතිපදාව ගිහියන්ට සුදුසු යහපත්වූ-මනාවූ ප්‍රතිපදාව යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. එසේ පුහුණුවන ගිහියන්ට මෙලොව කීර්තියද, පරලොව දෙවිලොව සැපද ලැබේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.2.1.10 ගිහිසාමිච්චපදා සූත්‍රය, පි. 143, EAN: 4: 60.10 The Layperson's Proper Practice, p. 172.

▲ ගිහිසුඛ- Happiness of layperson: ගිහිජීවිතය ගෙනයන පුද්ගලයන් ලබන සැප 4 ක් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත:1) අස්තිසුඛය: හිමිකම (ownership): දැඩි චිරිය ඇතිව සම්පත් ලබාගැනීමේ සැපය 2) හෝග සුඛය (Happiness of enjoyment): තමන් ලබාගත් සම්පත් විඳීමේ සැපය3) අන්ණසුඛය (freedom from debt)- ණයනොමැති බව නිසා ලබන සුඛය 4) අනවදාස සුඛය (happiness of blamelessness): තුන් දොරින් යහපත් ක්‍රියා පණක් කිරීම නිසා සිතේ ඇතිවන සැපය.මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.2.2.2. අන්ණසූත්‍රය, පි. 152.EAN: 4: 62.2 Freedom from debt, p. 174.

▲ ගුහාව- Cave: බුදුන් වහන්සේ ගරිරය ගුහාවක් ලෙසින් පෙන්වා ඇත. සත්කයෝ කාමආදී කෙලෙස්වලින් බැඳී, ඒවා අත් හැර ගැනීමට බැරිව සිටී. එහෙත්, තණ්හාවේ නො ඇලුන උතුමන්, මෙලොව, පරලොව නො පතන්නේය. මූලාශ්‍ර: බු.නි: සුත්තනිපාත: අට්ඨකචග්ග: 4-2 ගුහට්ඨක සූත්‍රය, පි. 264.

ස කොටස:සට,සස

සට

▲ සටිකාර බ්‍රහ්ම දෙවියෝ-Ghatikara Brahma: සටිකාර බ්‍රහ්ම දෙවියෝ, කාශ්‍යප බුදුන් වහන්සේ වැඩවිසූ සමයේ සටිකාර නම් වළංසාදන පුද්ගලයෙක් ලෙසින් වාසය කරමින්, බුදුන් වහන්සේගේ ගිහි දායකත්වය දැරිය. ඒ සමයේ අපගේ බුදුන් වහන්සේ ජෝතිපාල නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් ලෙසින් උපත ලබා, සටිකාර කුඹලා හා මිතුරුව, ඔහුගේ උපදෙස් නිසා කාශ්‍යප බුදුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ, පැවිදිබවට පත්වූහ. සටිකාර කුඹලා මියයාමෙන් පසු (අනාගාමීබව ලබාසිටිනිසා) සටිකාර බ්‍රහ්ම දෙවියන් ලෙසින් බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළවූහ. ගෝතම බුදුන් වාසය කරන සමයේ, සටිකාර බ්‍රහ්ම දෙවියෝ බුදුන් වහන්සේ බැහැදකීමට පැමිණිබව සූත්‍රයන්හි පෙන්වා ඇත. බලන්න: ම.නි. සටිකාර සූත්‍රය, සංයු.නි:දේවතා සංයුත්ත: සටිකාර සූත්‍ර 2 කි.

▲ සොටමුඛ බ්‍රාහ්මණ-Brahmin Ghotamukha:බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ සොටමුඛ ශාලාව-Ghotakukha Hall: පාටලීපුත්‍ර නුවර පිහිටි මේ ශාලාව, සොටමුඛ බ්‍රාහ්මණ විසින් කහවනු 500ක් යොදා සකස් කර සංඝයාට පිරිනැමූ බව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: ම.නි: (2) 2.5.4 සොටමුඛ සූත්‍රය, පි.644.

සස

▲ සෝසිත ගහපති- Householder Ghositha: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3

▲ සෝසිතාරාමය- Ghositha's aramaya: කොසඹැනුවර පිහිටි මෙ ආරාමය සෝසිත ගහපති විසින්, බුදුන් ප්‍රමුක සංඝයට පිරිනමා ඇත. බලන්න:උපග්‍රන්ථය:3.

ව කොටස:

වක,වග,වට,වත,වද,වන,වණ,වප,වම,වර,වල, වව වක

▲ වංකම- Walking path: වංකම (වඩකම) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ භාවනාව සඳහා යොදාගන්නා සක්මන් පථයය. බලන්න: සක්මන් භාවනාව.

▲ වංකි බ්‍රහ්මණ-Brahamin Chanki: මොහු කොසොල්දනව්වේ, ඔපසාද බමුනුගමේ වාසය කල ප්‍රසිද්ධ බ්‍රාහ්මණකි. බුදුන් වහන්සේ ඒ ගම අසල දේවවන නම් සල්උයනේ වැඩසිටින අවස්ථාවේදී උන්වහන්සේ බැහැදැකීමට පැමිණි බව මෙහි පෙන්වා ඇත. තමාගේ ගමේ පිරිසට, බුදුන් වහන්සේ ගැන මහා ගුණ ගායනාවක් මොහු පවසා ඇත. බලන්න:බුදුගුණ. මූලාශ්‍රය:ම.නි: (2) 2.5.5 වංකිසූත්‍රය, පි.662.

▲ වක්ඛායතන -eye base: ආධ්‍යාත්මික ආයතන 6න් එකකි, ඇස ආයතනය ය.බලන්න:ආයතන

▲ වක්ඛු- Eye: වක්ඛු-ඇස, අභ්‍යන්තර ඉන්ද්‍රිය (සලායතන) 6න් එකකි. ඇසෙහි ස්වභාවය අනිත්‍යයය, වෙනස්වේ, විපරිනාමබවට පත්වේ. ඒ පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලැබීම -ධම්මවක්ඛු ලැබීම සෝතාපන්නවීමය. බලන්න: සලායතන, සෝතාපන්න, සලායතන. සටහන්: ධම්මවක්ඛ ජපවත්තන සූත්‍රයේදී, කොණ්ඩඤ්ඤ තෙරුන් සෝතාපන්න වීම, ධම්ම වක්ඛු පහළවීම යයි පෙන්වා ඇත. ** සෙසු ඉන්ද්‍රිය පිලිබඳව මේ ආකරයෙන් දැකිය යුතුය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: ඕක්කන්තිසංයුත්ත: 4.1.1. වක්ඛු සූත්‍රය, පි. 470, ESN: 25: Okkanti samyutta: 1 The eye, p. 1140.

▼ ඇස ඇතිවීම නිසා දුක ඉපදෙන ආකාරය -ජරා රෝග මරණ- පිලිබඳව මෙහි විස්තර කර ඇත. ඇස පිලිබඳ තණ්හාව පහවීම, දුක නැතිවීමය. සටහන: සෙසු ඉන්ද්‍රිය පිලිබඳව මේ ආකරයෙන් දැකිය යුතුය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: උප්පාදසංයුත්ත:5.1.1. වක්ඛු සූත්‍රය, පි. 478.

▼ ඇසනිසා ජන්දරාගය ඇතිවීම කෙළෙස් හටගැනීම බව මෙහි පෙන්වා ඇත. ධර්මඅවබෝධය මගින් ඒ කෙළෙස් පහකර ගත හැකිවේ. සටහන: සෙසු ඉන්ද්‍රිය පිලිබඳව මේ ආකරයෙන් දැකිය යුතුය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: කෙළෙසසංයුත්ත:6.1.1. වක්ඛු සූත්‍රය, පි. 486.

▲ වක්ඛු ඉන්ද්‍රිය-Eye faculty: ධර්මයේ පෙන්වා ඇති ඉන්ද්‍රිය 22න් එක් ඉන්ද්‍රියකි. බලන්න:ඉන්ද්‍රිය.

▲ වක්ඛු තුන- The three eyes: බුදුන් වහන්සේ වක්ඛු 3 ක් පෙන්වා ඇත: මස්ඇස -භෞතික ඇස(physical eye), දිවැස- දිබ්බ වක්ඛු (divine eye), පැනස -ප්‍රඥා ඇස(eye of wisdom): “ කිණිමානි භික්ඛවෙ වක්ඛුනි...මංසවක්ඛු, දිබ්බවක්ඛු, පඤ්ඤාවක්ඛු”. මස්ඇස, දිවැස් ලබාගැනීමට හේතුවේ. දිවැස- ඉද්දිබලයකි. ප්‍රඥා ඇස ලැබීමෙන් ආසව ඤය කිරීමේ ඥානය ඇතිවී- ආසවක්ඛය, දුක අවසන්වේ. සටහන: